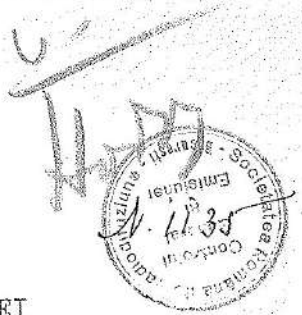

10/1938
249

26 8 19 938
L. Ley 40

FOLOASELE SUFLETEȘTI ALE VACANȚEI

Const. Noica

Există o anumită întrebare, ce, sub forma nevinovată a unei compoziții de limba română, a chinuit copilăria fiecăruia dintre noi. Întrebarea este: Cum ați petrecut vacanța? Și e lesne să-ți închipui, oricât de departe ai fi de asemenea preocupări didactice, o mână de copil șovăind pe întinsul hârtiei și nereușind, după lungi sferturi de oră, decât să scrie: "În vara aceasta am fost la verii mei - să spunem - prin Jud. Buzău, la Berca. Acolo am făcut baie în râu și m'am plimbat cu bicicleta...." Și așa mai departe, până se umple o pagină și jumătate de scris mare.

Și cu toate acestea, profesorii noștri aveau și au dreptate: E plin de sens să te întrebi ce ai făcut atunci când nu aveai nimic de făcut; când erai liber să faci orice. E plin de sens atât pentru cei mici, cât și pentru cei mari. De obicei oamenii își închipuiesc, se definesc prin ocupațiunile lor, și în primul rând prin activitatea lor socială; dar, omenește vorbind, ei se definesc mult mai bine prin inițiativele pe care le iau singuri, și atunci când sunt liberi să facă orice, decât prin isprăvile săvârșite sub constrângere. Ei pun mai mult preț pe personalitatea lor socială, decât pe valoarea lor umană. Iar în această privință se întâmplă un lucru asemănător cu felul cum înțelegem cele două nume ale noastre. Te numești Petre Ionescu și, de comun acord cu ceilalți, ești dispus să crezi că Ionescu e numele care te definește. Dar Ionescu ți-e numele de școală, de profesiune, numele de societate, dar nu cel de eternitate, dacă ne e îngăduit s'o spunem. În eternitate ești Petre. Ai fost botezat așa, cel care s'a cununat e robul lui Dumnezeu Petre, iar în veșnicia Bisericii tot așa vei fi pomenit. Și nu e adevărat că ne ocupăm nițel prea mult de Ionescu și prea puțin de Petre? Il cultivăm pe cel dintâi, îi dăm aparențe cât

./.

mai reușite, îl îngrășăm, așa zice; iar pe modestul de Petre îl lăsăm în voia soartei să se împlinească așa cum o putea, nepriveghiat de nimeni, fiindcă neinteresând pe ceilalți ne spunem că nu trebuie să ne intereseze prea mult nici pe noi.

La fel se întâmplă și cu vacanțele noastre. Scolari sau oameni mari, cu meserie, ce vom fi fiind, ne îndeletnicim, de bine de rău, cu școala sau meseria noastră, dar lăsăm vacanța să vină la întâmplare. Școala însă, ori meseria, nu ne formează pe de-a-ntregul, căci sunt ^{pentru} pentru toți, ^{restul} restul, adică ceea ce este al ^{altor} altora și numai pentru noi, trebuie să vină cândva, când suntem liberi să facem ce voim și mai ales liberi să ^{vroim} vroim ceva: așa dar în vacanță, prilej ~~negreșit~~ de odihnă, dar prilej la fel de bun pentru reînsufletire. Cine nu făptuește ceea ce trebuie în cursul anului, este vinovat în primul rând față de ceilalți; dar cel care nu-și umple cum trebuie o vacanță, este vinovat față de sine. Si e o întrebare de pus, care dintre examene e mai greu, cel din cursul anului, în fața unei comisii, sau cel din cursul vacanței, în fața unei conștiințe. Vedeți ce mult înțeleș poate avea întrebarea: Cum ați petrecut vacanța?

Dar să vorbim în chip mai practic: Ce poate face cineva -un școlar de pildă, deși lucrul e valabil pentru altcineva decât școlar- ce poate face el în timpul vacanței? Poate să-și desvolte o atitudine, ^{pe care} pe care o are; și în orice caz e în măsură să-și desvolte o preferință, pe care nu se poate să nu o aibă. În timpul anului de lucru trebuie, mai mult sau mai puțin, să ai un interes egal pentru toate. Vacanța îți îngăduie să alegi; adică să respingi și să preferi. Nu e nevoie să le faci pe toate bine, căci însăși viața e selecție. Dar hotărâște-te din timp, alege ceva, urmărește gândul acesta unic de care vorbea odată Vasile Pârvan, și e probabil că ai împlinit cum trebuie o viață de om.

E o nevoie atât de puternică și atât de recunoscută aceasta a omului de a face lucrul ~~pe care-i~~ pe care-i pare plăcut, încât

cineva s'a gândit într'o bună zi să transforme școala într'o instituție după gustul fiecăruia. Scriitorul englez Aldous Huxley vorbea odată de proiectul acesta, pe care e poate cazul să-l amintim, dată fiind ingeniozitatea și semnificația lui. Noua școală închipuită cuprindea aceleași materii ca oricare alta: să spunem geografie, istorie, matematici; numai că elevul nu era dator să facă într'o zi anumită o materie anumită. Dacă avea chef să urmeze într'o zi cursul de latină în loc de cel de matematici, elevul se putea duce la ora de latină. Sau dacă vroia să facă odată 4 ore de gimnastică la rând, făcea 4 ore de gimnastică. Numai că -iar aci e punctul interesant- elevul știa că e dator să facă până la finele anului un anumit număr de ore din fiecare materie, de pildă 60 de ore de latină și numai 30 de gimnastică; prin urmare era silit să-și rânduiască în așa fel zilele, încât să iasă la capăt cu toate materiile. De unde se vede că tipul acesta de școală satisfăcea, pe de o parte, gustul pentru libertate al fiecăruia, dar pe de altă parte îi trezea și o anumită conștiință a răspunderii, făcându-l să nu meargă automat dela o oră de curs la alta, ci să socotească singur cum să împace singur gusturile sale cu cerințele regulamentului.

Negreșit că școala aceasta, descrisă de Huxley, avea un mare cusur, pe care poate l-ați și ghicit: nu îngăduia să se facă lecțiuni normale cu o clasă în care un elev venea pentru întâia oară, iar altul, poate, pentru a cincea. Dar, dacă am aminti de proiectul acesta, e tocmai pentru a arăta că problema unei mai mari libertăți, unită cu cea a unei mai intime răspunderi a școlarului, s'a pus în câteva rânduri. Iar cum o asemenea problemă nu-și poate găsi deslegarea în cadrele școlii, după cum, în general, nu și-o găsește în cadrele profesiunilor obișnuite, cari, ca și școala, sunt făcute pentru toți, problema trebuie pusă din nou în cadrul vacanței, care într'adevăr e a fiecăruia și pentru fiecare.

Numai în vacanță afli atâta libertate și atâta răspundere câte îți sunt trebuincioase spre a te defini.

Pentru viața sufletească a cuiva, o vacanță în care insul nu s'a definit ceva mai bine, descoperindu-și noi preferințe și vocații, sau una în care nu s'a regăsit pe sine, cultivându-și-le pe cele vechi, e o vacanță pierdută.

Când doi prieteni se întâlnesc, după vacanță, fiecare întreabă pe celălalt: Unde ai fost ? și atunci, cel întrebat începe să povestească despre munte sau despre mare, unde va fi fost, despre vreme, oameni și întâmplări, mai ales despre întâmplări. Dar, între prieteni buni cel puțin, o altă întrebare ar fi cea potrivită: Nu unde ai fost; ci până unde ai fost ? ^{Amuzant} ^{Radio România} ~~ce~~ cât de departe ai mers în truda aceasta de a te regăsi, în tihna vacanței, de a te reîmprospăta la izvoarele cele adevărate ale ființei tale ? În timpul anului ai fost în slujba altora, pe care a trebuit să-i ascuți, ale căror regulamente a trebuit să le respecti, în ale căror idealuri a trebuit să crezi. Acum ești oare destul de odihnit trupește, dar mai ales destul de adâncit sufletește, pentru a putea reîncepe lupta aceasta cu o lume care vrea neîncetat să te înstrăineze ?

Si credeți că în cazul acesta nu l-ar putea ține și doi elevi de liceu ? Unul va spune, după ce-și va fi golit sacul cu isprăvi tinerești ale vacanței: iar serile, când nu aveam nimic mai bun de făcut, mă distram să traduc cu o jucșă alături, din cartea a VI-a a Eneidei. Si celălalt va începe să istorisească despre experiențele sale, cam primitive, dar nu mai puțin atrăgătoare, de chimie. În definitiv, în felul acesta se începe o vocație de mare latinist, ca și una de om de știință. Si pe acești elevi școala, care te îndeamnă să ai interes pentru toate, te înstrăinează de propriile lor gusturi. Dar vacanța le dă prilejul să revină și să se regăsească. Așa cum dădea prilejul de regăsire și copiilor acelora cărora le place să-și zică oameni mari.

Iată, fără prea mari pretenții, ce ne poate însemna o vacanță. E atât de firesc să fie așa, e atât de plin de sens ca fiecare să folosească cel dintâi răgaz mai mare

spre a se îndeletnici nițel cu sine, încât nu poate decât să te întristeze constatarea că vacanțele noastre se cheltuesc de cele mai multe ori în granițele distracției. Negreșit, nimeni nu va tăgădui rostul și trupesc și sufletesc al distracției, iar timpul nostru, care a făcut din sport, poate cu oarecare îndreptățire, una din ^{substanțele} categoriile vieții în comunitate, nu mai poate fi întors către o mentalitate austeră, în cadrul căreia nimic din viața noastră să n'aibă ușurătate. Dar este cazul, poate, să se întreprindă odată -și poate s'a și întreprins- o istorie a distracțiilor omenești, spre a se pune în lumină câtă deșertăciune înseamnă dăruirea exclusivă la ele.

Știți, de pildă, că jocul de zaruri este mai vechi decât aproape oricare din adevărurile noastre! Il jucau romanii, îl jucau înaintașii lor, iar în timp ce filozofiile s'au schimbat și imperiile au căzut, jocul de zaruri rămâne ca o expresie a neputinței noastre de a ne depăși tocmai în ordinea aceasta a sufletescului unde era mai așteptată depășirea. A apărut de foarte curând -și încă nu mi-a căzut în mână- o carte a unui istoric francez, asupra vieții de toate zilele în timpul Renașterii. Ce interesant trebuie să fie momentul istoric, privit fiind din unghiul cotidianului, iar nu din cel al legii istorice, cum îl privim de obicei. Cu toate acestea bănuim, dinainte de a deschide o asemenea carte, un lucru? Că oricât de deosebit ar fi tipul de activitate al oamenilor acelora, depărtați de noi cu câteva veacuri, tipul distracțiilor lor este același cu al nostru. Iar un om din timpurile acelea ne-ar admira, negreșit, în fabricile noastre, s'ar minuna de contabilitatea instituțiilor noastre, ar crede, văzându-ne printre atâtea aparate, că suntem din altă stofă decât el, până când, în ceasul răgazurilor noastre, și-ar da seama că n'am făcut decât să rămânem aceiași.

Vă închipuiți ce firească ar fi desamăgirea unui asemenea înaintaș al nostru! În definitiv el își trăise propria sa viață, dar se privea, nițel și pentru noi. În perin-

darea generațiilor istorice, fiecare dintre ele și-a închi-
puit la început că este o culme, pentru a-și da seama până
la urmă că nu e decât o punte de trecere. Dar ^{geniului} a nădăjduit
că e o trecere către ceva mai bun, către altceva decât is-
butise ea să înfăptuiască. Si în fața unei astfel de con-
științe, la gândul că ochiul unuia din înaintașii care ne-au
slujit ne-ar putea privi, nu este poate cazul, dacă ne stă-
pânește un dram de luciditate, să ne simțim sfioși, neliniș-
tiți, nesiguri de noi înșine? Gândiți-vă ^{ca} un mare creștin,
cum era Pascal, și-a pierdut ceasuri și zile întregi din
viața ~~aceia~~ ^{pe care} năzuia s'o închine mântuirii propriu-
lui suflet, și a pierdut ceasuri întregi spre a construi o
mașină aritmetică, sortită să ușureze eforturile intelec-
tuale ale urmașilor săi. Astăzi mașini aritmetice ^{și alte nenumărate altele} există din
belșug. Dar este cineva atât ~~de sigur de sine~~, atât de mul-
țumit de sine, încât să creadă că a meritat jertfa lui Pas-
cal?

Si poate că o mare prezență, ca aceasta, o ilustră
fantomă a trecutului, ne-ar ajuta, dacă ^{putem să o găsim} ne-am întoarce
mai des ceva către ea, să dăm răgazurilor noastre -cari nu sunt
numai pentru distracție- un conținut mai ^{valoros} de ele. ^{Acum}
Fac'au ~~o~~ ^{și} să vorbim de jertfa unui Pascal
(cu oarecând)